

Тыва Республиканың Чазаанда

Тыва Республиканың Чазаак Чөвүлелиниң хуралына бирин элтеде дараазында айтырыгы чугаалааш биле көргөн: «Тус черде өрттерге уду демисел талазы-биле Тываның адакчы девисек системаның ажылдар чурумунуң дугайында». Бо чылдың майың ортандан сонгаар республиканың бүгү девискээринге кедерге иниг болгаш кургаг хатгы агар тургустунган уржуунда хой өрттер болуп, ам-даа уламчылап турар. Тайгаларда, эзимдерде өрттенген нити шөлдүн хемчээли 11571 гектар чедип турар. Бичангаң өрт айылының денди бедик деңгели Тываның арга-ныгыг болгаш тайга черлеринде тургустунган. Оңбиле черелештир республикада кандаанының айыыдыл байдалы база тургустунган.

Тыва Республиканың оралакчы президентин А. А. Мельников Чазаак хуралына чүве чугаалааш, ТР-ниң хамааты камгалалының черектериниң болгаш онзагай байдалдарың база бойдузун чайгаар халаптарының уржуктарың чайлар талазы-биле комитетиниң даргазы А. Бывоктуң четпес ажылдаашың шынчы шүгүмүзүз.

Арга-эзимдерге барың моң мурнунда берген чөп-шөрселерин күш чок болдулар, өрте уду демиселге күш ажылгаар органның ажылдакчыларын кириштирер, эзим-аргаларже кириштирер кайы хамаан чок баарын хорур дугайында шийтир хулаап алдынган.

Өрттерге уду демиселди күштөлдирер сорулга-биле вертолелеттарга ажылгаар кывар чүүлдериниң чазаак куралдарын тургузар, саранчага уду демиселдиң немелде акша-хөргөилерин тускайлап бээр дугайында шийтир база хулаап алдынган.

Тыва Республиканың Чазаак Баштынының оралакчызы А. И. Очур июнь 25-те Өг-бүлелериниң болгаш хөргөзө-нериниң делегей федерализацияны делегей холбаштыры-чылары-биле укурашкан. Ол федерацияны «Буту делегейге тайбың дээш деп алаар. Азыктар Кендирго Аоин, Бог Чоң Чос, Дикин Ө Чос олар Тывага келген сорулгаларын Чазаак Баштынының оралакчызына чугаалап бергенир.

Делегей Федерализацияны культура болгаш спорт талазы-биле Бүгү-делегей фестивалына баар кылдыр Тыва Республиканың Президентиниң болгаш оң өөнүң иңге чалагалары аалчылар дамчыдып берген. Ол фестивальга делегей күрүнелериниң бири удуртукчуларын чалап турарын аалчылар чугаалаан. Фестиваль 1997 чылдың ноябрьда Вашингтон хоорайга болур.

Делегей федерализацияны кол сорулгаларының бирөөзи — өг-бүлелерге мезүүшнер кижикидилгезин нестеридери болур деп, Бог Чоң Чос санап турар. Бо талазы-биле аалчыларын сандалан төлөвиселдерин А. И. Очур чүүлүд деп санап көргөн болгаш үг төлөвиселдерин кү-седириниң тодаргай хуусааларының дугайында сонургалдыг организациаларың удуртукчулары-биле сүмелерин айтыкан.

ЧАЗАКТЫҢ ЧАА СОСТАВЫН ТУРГУЗАРЫ УЛАМЧЫЛАП ТУРАР

ТР-ниң Чазааның чаа составын тургузар, талазы-биле ажил уламчылааш. Өрге-чагырганың күөскөчи органның удуртукчу кадрларың шийли алып, талазы-биле ТР-ниң оралакчы президентин А. А. Мельников баштаан комиссия бо ажылды боттандырып келген. Комиссия үш удаа хуралдан. ТР-ниң Чазаак кежигүнери турган удуртукчуларын, федералдыг албан черлериниң даргаларының хой нуруузу-биле чугааны кылган.

Тыва Республиканың Чазааның моң мурнунда турган составы халаашан сөөлүнде хамааталардан, күш-ажылчы коллективтерден, хой-ниги организациалардан болгаш албан-дужаалды кижилерден хой сангы сандалар, чагаалар, кыргыргалар ТР-ниң Президентиниң ардезинге болгаш комиссияга келген. Тыва Республиканың Чазааның чаа составын этиң кылдыр тургузар дугайында сандалар, бодалдар илергейлеттинген болгаш Чазаактың чаа составын тургузарда, оларда барымдаалап көргөн болгаш барымдаалап-даа турар.

ТР-ниң Чазааның чаа составы кандыг болур ужурулуг деп айтырыгга хамаарыштыр «Убс-Нур ортулаажы» деп камгалалды черинг ажылдакчылары, «Бистик бажычыныс — Россия — Тыва» деп нийтилед-политиктиң шимчээшкениң аныктар организациазы, «Хостуг Тыва» деп нийтилед-политиктиң шимчээшкени, Тыва Республиканың Дээди Хуралының депутаты А. С. Хоюган, ТР-ниң сайгарлыкчыларының проффезиал комитетиниң даргазы М. М.-Б. Монгуш, оон-даа өскелер сандаларын, хой-ниги бергенир.

ТР-ниң Чазааның чаа составына кандидаттарларын хой-нигиңиң сандаланы чамдык таварылгаларда комиссияны болгалды-биле дүшүк болганы демдегээр алзар. Хамаатанылар болгаш хой-ниги төлээкчилериниң сандаларын, бодалдарын, сүмелерин ханызы-биле өөренип, ТР-ниң Чазааның чаа составын этиңге чедир тургузар ажылды уламчылап турар.

Рпта САМБУ.

ШЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн.

№ 65 (15889) ◆ 1997 чылдың июнь 28, суббота

Ат салган шагы 20.30. † Сапар өртөө 1000 рубль.

АНЫЯКТАРГА—БАЙЫР

Тыва Республиканың Аныяктар бизнесин, сайгарлыкчы чоруун хөгжүдөр болгаш аныяктарың ажылга хаара тудар талазы-биле күрүне комитеди Аныяктар хуу-биле холбаштыр республиканың аныяк-өскенинге иңг ба-йыры чедирген. Бо байыр-лал дээрге, чүгле аныяктарың өвөс, харын аныяктар-биле кады ажылдап чорган бүгү кижилерин бай-Иырлары-дыр деп байыр чедиринкининде демдеглезин.

Бүгү-ле чагай чүүлдерин, быжык мадыкшыды, күш-ажылчыга чедиринкинин, өөрүшкүнү, чагай чорукту ТР-ниң Күркүмо республиканың аныяктарына күзүн.

КЫЗЫГААР БЫЖЫГ БОЛУР

РФ-тиң Айыыл чок чоруунуң федералдыг албанының Тыва Республика талазы-биле эргелелиң административтиң бажыныңа чугу-ла чөвүлел хурал бо чылдың июнь 24-те болуп эрткен. Хуралды эргелелде начальниң генерал-майор Ч. А. Улумбара даргадан, Россияның Айыыл чок чоруунуң федералдыг албанының топ аппаратының удуртукчуларының бирээзи, генерал-лейтенант В. Ю. Болышаков, Забайкальениң кызгак округунуң штабамынч начальниги, генерал-лейтенант А. В. Бочкарев, Россияның Айыыл чок чоруунуң федералдыг албанының топ аппаратының ажылдакчылары полковникер Л. Б. Радомиоский, В. С. Тихомиров, Забайкальениң кызгак округунуң офицери полковник В. И. Кащеев, Забайкальениң кызгак округунуң командирин, полковник В. И. Фертовой, Забайкальениң кызгак округунуң офицери, подполковник В. С. Комбу олар чөвүлел хуралга олурганнар.

Тыва Республиканың девискээринде күрүне кызгактарының камгалалын улам-на күштөлдирер дугайында чугула айтырыгларын чөвүлел хуралга тодаргай чугаалааш көргөн.

Россияның Айыыл чок чоруунуң федералдыг албанының Тыва Республи-ка талазы-биле эргелели-ниң хой-ниги-биле харылзаа тудар болуу.

МАШИНА ТУДУУШКУН ЗАВОДУ: катап тургузуушкунуң оруунда

Чурт рыноктуң экономикаже кирип эгелей бергенде, Тываның машина тудуушкунуң заводу берге байдалга таварышкан бугурулелериниң бирөөзи. Завод 1992 чылга чедир РФ-тиң Радио чуртунуң чамалыгына сандаларан. Станоктарың болгаш чамдык нарын держ-хөргө-сөддери шын өвөс ажылга-лаштыр, оларның 65 хуузу үрелген, үлгү-тонал каш-кан. Оң түндүгүндө, кооперативтер тарап чуртунан, специалистер заводтуң каг-лаш чорупкан. Чыгыш системазы, суг дамчыдылганы болгаш капазацияны дээш чүүлдер ажылдаар артазы чок болу бээр. Дуглап каапкан, 1994 чылдың декабрьда завод продукция үндүрүп шыдаашың шуут турган. Ажылчыныңары телевизор чок шөлөже үндү-рүр ужурга таварышкан. Машина тудуушкунуң заводу иңги өрөзи 1,5 млрд. рубль четкен, оң иштиде, ажылчыныңарга шалың дөш

116 млн. рубль өрөмиг турган. 500 ажалг ажылдагы инженер-техниктиң ажыл-дакчылар ажылдап турган болза, 1995 чылдың январьда чүгө 34 кижи артыкан. Завод колдуунда иңи чыл иштиде ажыл чок турган. Бо үениң иштиде алма хой тускай эртемниң специалис-тер, нарын мергежилдин кадрлары заводтан үнүп, өскээр ажылдап чоруп бар-гашар. Бир өвөс ол үениң дүрүн хөмчөп ал, оң бугурун үндүрүп турар про-дукцияны улус ажыл-агый-ыгыч утландырып болза, завод мындай байдалга та-варышпас турганын специа-листер бөгүн чугаалап турар.

1996 чылдың июнь айда ТР-ниң Чазааның тургускаан комиссиязы заводта байдалды хандыр өөренип көргөн, Тываның машаводун кызыл тургузар деп шийтирини ху-лаап алган. Ол-ла чылдың августун эгелээш, заводтуң директоруна Владимир

Александрович Солодков ажылдап өгөзөн. Ол боду чурт камгалалың талазы-биле бугурулелдерге ажыл-дал чоран радио-инженер, бедик мергежилди специа-лизи, оң мурнунда заводка ажылдап турган. Заводтуң эртекчези-биле кагыс та-панырга мындай.

1997 чылдың январь айда заводтуң одалга системазы-ның чамдыгына ажылдагы-терин каапал тургузуу, про-дукция бугурун үндүрүрүн-ге белеткөөн. Оң иштиде дөрт кол цех бар: радио ап-параттарын чымы, өйтөөр, чоңдурдуга, арылгал, сөп-телге болгаш дүңдөөлөр, часаныр цехтер болгаш транспорт участво бо ху-верде ажылдап турар. Склад-тарың катап септеп кылган, бухгалтерия аппаратың бол-гаш материалдык өңү-дан-зының ажылдакчыларың, таңымалдарың тургускан. Заводтуң бо хуверде 118 ажылчың ажылдап турар, оң иштиде тускай эртем-ниң инженер-техниктиң ажылдакчылар 10 кижи. За-водту катап тургузууп тур-гаш, оңбиле черелештир бугурулелерден болгаш чоңдан кирген чагыдары хулаап ал, продукцияны бу-дурүп үндүрүр эгелей бер-ген, оң ишти түңү бир ай-да 120,0 млн. рубль чедип турар. Боттарының иштики куралдарың арылгал өскө-төлөп эгелей берген. Чык-көө коммунал-энергия ажыл-агый дээш 381,7 млн. рубльга төлөөн. Кызыл ч-руктан ажылдарың түне-лиден ап көргөс, Тываның машина заводун буурааш-кыга таварыштырбайн, катап тургузуу ап болурун ар-газы бар. Бичанла-даа оң саж-хөө байдалы кончу-берге. Төлөөр ужуругт өрө-зиңиң ишти түңү 1.329 млн. рубль четкен Бюджет-тен дашаар фондурларда өрөзи 500 млн. рубль, ажил төлөвириниң адакчы хемчээ-

лин ажил турар. Бодунуң күнү-биле хандырарың коэффициентиниң норма су-агар 0,1 хуу турда, а херек кырында 0,01 хуу болуп ту-рар. ТР-ниң Чазааның 1997 чылдың апрель 24-те хулаап алганы 166 дугайыг док-таалың суагар, заводту кы-тап тургузарың талазы-биле акшаландырышканы-ны берип эгелөөн.

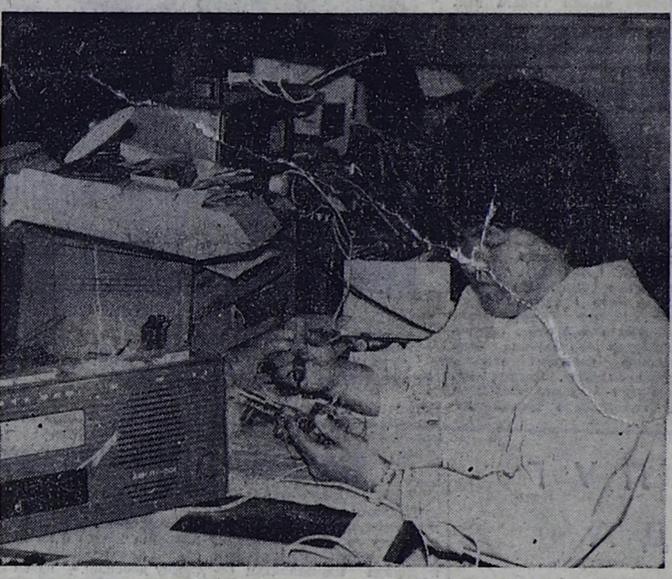
1997 чылдың май 7-ле ТР-ниң Дээди арбырак су-дуну бодунуң эөлөгелге хура-лыга ТР-ниң Чазааның машина тудуушкунуң заводу-нун талазы-биле үндүрүрүн шийтирине чөпшөзөжин, заводту буурап дүшөө деп санаашың, РФ-тиң «Бугурул-гелер ажылдап шыдаашың барганының (хооурааны-ны) дугайында» хойту-зунга дүштүр, заводтуң дапшандан удуртулуңың эргелелиңиңге моң мур-нунда оң заводтуң директу-ру турган В. А. Солодкову олурткан.

Бугурулге буурап дү-шөөн, ону эде орманшастаар, катап тургузарыңа ар-галар турда, хойлу суагар заводтуң дапшандан удуртулуңа эргелелиңиң 18 ай иштиде кымыр ажылдарың план-хемчег-лериң ажылдап кылгаш, ону 3 ай хуусааның ишти-нде коллективке бадылаткап, ажылдап кирер ужуругт. Бо хуверде заводту катап тургузар, саж-хөө байдалы эгелей берген, талазы-биле сөп-телеп эгелей берген. Чык-көө коммунал-энергия ажыл-агый дээш 381,7 млн. рубльга төлөөн. Кызыл ч-руктан ажылдарың түне-лиден ап көргөс, Тываның машина заводун буурааш-кыга таварыштырбайн, катап тургузуу ап болурун ар-газы бар. Бичанла-даа оң саж-хөө байдалы кончу-берге. Төлөөр ужуругт өрө-зиңиң ишти түңү 1.329 млн. рубль четкен Бюджет-тен дашаар фондурларда өрөзи 500 млн. рубль, ажил төлөвириниң адакчы хемчээ-

(Уламчызы 2-ги арында).

ЧУРУКТА: машина тудуушкунуң заводунуң радиодамчыдыкчылар эптээр цегиниң мурнакчы ажылчыны Маргарита Монгуш ажыл үезинде.

Василий БАЛЧИЙ-ООЛДУҢ тырттырган чурру.

Тыва Республиканың Культура яамызының 50 чылынга

ӨЗУЛДЕНИҢ БАЗЫМНАРЫ

Тыва Республиканың Культура яамызы тургустунганында бот чартык үш чыл болгаш юбилейни бо хуверде демдегээр турар. Бичангы Тыва автономнуң областтың улус депутаттарының област Совети «Облуккусунону культура эргелели тургузар дугайында» № 259 шийтирени 1947 чылдың июнь 11-де хулаап алган.

Ол үеден бээр культура эргелели, оң сонда Культура яамызы культура албан черлерин хөгжү-дөр, оларның ажылын сайгаргайгайдыр, нитизи-биле культураны бедик чадаже көдүрер дээш ажал-дал, бүгү хемчеглерин ач келген, ол көскү түндү-дерге чедирген-даа.

Культура - чырыдышың албан черлериниң хөгжүлү-шин ап көөр болза мындай: 1944 чылда республикада 44 клуб албан чер-лери, 44 библиотекка, кино кор-гүзүр 14 тургузуу турган болза, ам 161 клуб албан чер-лери, 180 библиотека, кино коргүзүр 137 тургузулгар, уруулгара уран чүүлүн 33 школалары, 18 улусчу театр-лар, Топ Алдан-Маалыр ат-тыг музей болгаш оң 14 фи-лиалдары, репрессияларга та-варышканырга музей, тыва өзи тураралар музей, рес-публиканың хөгжүм-ши театр-лары, аныяктарың «Күзел» театры, күрүне филармони-азы, «Тыва» деп аас чогаал ансамбли, Кызыл хоорайда анык көрүчүлү театр, хоорайның ыры база танчы ансамбли, урууларың «Ок-тай» ансамбли, «Саян» ан-самбль, күрүнениң симфония оркестри, сцена инди-хевия даарыларың талазы-биле 22 биче бугурулге, 3 дыш-танылга базалары, 6 культура ордулары бар.

Библиотека системазы, Республиканың библиотекка-ларында бөгүндө 574313 өтөкө-мүлүр оң бар. Оларда 429 аныкчалар номчукчуларга баран бооп турар. Оң-биле тергелештир библио-текаларың тыңа дылда номнар-ны хуузу кончур өвөш бооп турар. Республикада үндөзүн

сим Мурузун, Саая Бюрге, Солаан Базыр-оол, Монгуш Кертин-оол, Наргыраа-хоомей-чыкчылар К. Сорукчу, К. Санчы, С. Манчакай, К. Ак-оол, К. Тумат, О. Хунашаар-оол, О. Маржмак, театр болгаш агитбригадаларың удуртукчулары К. Тоюн, К. Григорьев, Н. Оюн, С. Бух-туев, нити ыры болгаш тан-чы коллективтериниң удур-тукчулары С. Бухтуев, С. Бюрге, А. Танов, А. Панов, Н. Тыргын-Кара, М. Сайже, К. Оюн, ыраажылар М. Маа-дыр-оол, О. Болдукпан, Х. Мырзаев, К. Иойдун, Т. Дон-данимаа, С. Орзулдей болуу Тывага суражканың Олар-нын дыка хөй тыва культу-раның төөгүзүне кирип би-жүлтинген болгаш хүндүлүг аттарың оларга тывыскан.

Амгы үеде культура бажың-нарың болгаш көдө күлбү-гарын ажылы улам анызы-бүрү бооп бар чедер. Чаа техниктиң хөргөсөлдөр, хар-ын-даа көчүр чорур клуб албан черлери тыттып кел-ген. Бай-Тайга, Өвүр, Моң-гун-Тайга, Улут-Хем, Каа-гу-Тайга, Улут-Хем, Каа-гу-Хем, Кызыл кожуунардык база Кызыл хоорайның культу-ра килдистериниң эргелек-чылери Г. Чамбыт, С. Ады-гылы, У. Монгуш, Д. Монгуш, В. Харченко, К. Монгуш, Г. Марченко оларын удуртка-ны культура одалгарың аныялын бөгүндө мактал дем-делген болур.

1980 чылдан эгелеп рес-публикага «Хоомей» деп кар-гыраа, сыгыт, хөмөй көрүл-десерин болгаш фестивальда-рың эрттирп турар. 1990 чылда олар делегей чергелиг апылган.

Тус-тус чогадыкчы коллек-тивтер. Тыва Республиканың чо-гадыкчы организациалары-ның аразында В. Көп-оол

аттыг хөгжүм-ши театры он-загай черин ээлеп турар. Ол алдан ажыл чыл байлак бол-гуду. Оң алтер составының кадрларын белеткөөрүңче он-загай кичээлдер эртер өргө-түлгөн. Ол бодунуң туруп келгенниң үезинде чурттуң эң шыраак дээш өөредилге черлериниң доозукчулары 4 катап хулаап алган: Ленин-турк институту (1955, 1968, 1994), Шүкин аттыг инсти-туттуң 1 катап (1978). Тус-кай ортукма өөредилге уч-рулинен: Гессинер аттыг училищениң 1 катап (1986), Кызылдың уран чүүл учили-щениң тускай Курстарын-дан 5 катап (1945, 1971, 1974, 1976, 1996) доо-лузчулары хулаап алган.

Доозуп келген чер-лериң хулаап алыры уран чүүлүн байырлары бооп тур-ган. Режиссерлар белеткөөн база доктаамал чоруп келген: С. Оюн — 1956, К. Сагды — 1968, 1975, И. Лопсан — 1987, А. Ооржак — 1983, а база А. Чадамба — 1986.

Театрың труппазы эң на-рын чогадыкчы сорулгалары-ның шийтирелп шыдаар. Культура органныр тус чер-нин шим чогадыкчыларыга чогадыкчы чагыгылары кы-рип, оларның өрткө-үезин төлөвисер, театрың реперту-рыңа улуг салдарың чеди-рип турар. Ол дээрге С. А. Сарыг-оолду, С. К. Токанов, С. С. Сарыг-оолду, С. В. Кор-обитини, В. Ш. Кок-оол-ду, К. К. Кудаймын, И. Нымысатулу, А. Ф. Емелья-новту, В. С. Селек-оолду, М. А. Рамазан-оолду, Э. И. Микитичи чыгадыкчы дүп.

Театрың репертурың афен-зиянда даштык болгаш орус классика, акты үениң болгаш дээрге филармонияда бот-тускайлаң, чогадыкчы кол-

театр турк дыллыг улустар-ның Удуга эртен фестивалы-га киришкен. 1994 чылда Калининград хоорайга ийниг делегей фестивалы-га «Кара хам» деп ший-зи эң дээрелериниң сангына кирген.

1989 чылда «Тыва» ансамбль-биле кады «Тыва» деп аас чогаал-этнографтыг топ база тургустунган. «Тыва» ансамбль 1992 чылда болуңуң программасын Германияга, Бельгияга, Голландияга көр-гүскөн. 1992 чылда Америка-га болгаш Канадага фольк-лор фестивалында киришкен. «Эртисилг Тыва» ансамбли 1995 чылда Болгарияга, Казахстанга чедип, уран чүүлүн бараалгаткан. «Тыва» ансамбль 1993 чылда Кызылга эртен «Хоомей-93» деп деле-гей симпозиумунуң лауреа-ды атты чедип алган.

Музейлер база культура албан черлери болганда Куль-тура яамызы ТР-де му-зей хөргөз эргелеп баш-нарың боттандырып турар. 1942 чылдың фев-раль 23-те чурт-шынчиле му-зейин албан есаузу-биле кү-рүне музей кылдыр хулаап көргөн, а ол-ла чылдың март 25-те Тыва Арат Республиканың Биче Хуралының Президиуму «Тываның күрүне музейинге Алдан-Маалыр ат-тыгы тыпысир дугайында» Чар-лыкты хулаап алган эл-өл-сүзүгар музей ол алын эл-өл-келген. Амгы үеде Тываның Алдан-Маалыр аттыг топ му-зейин Тываның төөгүзүне болгаш культураның хамаар-ышан үениң база ховар дээш элестириттер каалагал-тынып, кеттерини Тываның бурунгу база амгы төөгүзү-биле, бойдузу-биле, турас-кааллары-биле таныштырып турар.

1994 чылдың июнь 16-ла музейге Россияның бирги Президентиниң Борис Нико-лаевич Ельцин чоран бол-гаш мындай бичимелди арт-тырган: «Тергини музей-диң, тываларың бурунгу база амгы бо үедетт культураның онзагай аки-дир. Эр-хей-лел! 16.06.94 ч. Б. Ельцин». Культураң өөредилге

(Уламчызы 2-ги арында).

МАШИНА ТУДУУШКУН ЗАВОДУ: катал тургузуушкуннун оруунда

ӨЗҮЛДЕНИН БАЗЫМНАРЫ

(Тонгүзү, Эгеэн 1-ги арн.)

Машина тудуушкун заводун катал тургузуушкуннун 2 өлчөгө хуваалган. Бирги өлчөгө бирги чадаы 1997 жылдын майдан ноябрга чейин. Бу үеги иштеткен заводтун шунту дестини аякка келтирет болган катал тургузуушкуннун 1-чи, 2-чи каталарын аякка келтирет. Ошол системаны, сун жандыргалаан, каналаанарын кылган доор. Организациялардан чагыларны болган чондон кирген чагыларны хандырар. Бир айда 130-300 млн. рубль чейин продукцияны будуруп үндүрер. Нинти орулганын түнүн 3.036 млн. рубль чейин сорудалды. Бирги өлчөгөнүн ийини чаалаы 1997 жылдын ноябрыдан 1998 жылдын ноябрга чейин. Бу үеги иштеткен катал тургузуушкуннун III, IV дугаар каталарын аякка келтирет кийер. Пластмасс кылган дестини кылган доорар. Россиянын Эртемнер академиянын Сибирь салбырынын Тывада бойдук куралдарын комплексти иштеткен алыр талазы-биле өртем-шынчилел иштеткен-биле заводтун баазасына өртем-будурук каттыжышканын кероо сунтаар аякка келет. Завод бир айда 350-450 млн. рубльдин продукцияны будуруп үндүрер. Нинти каталардын түнүн 4.626 млн. рубль чейин сорудалды. Заводтун аякка келтирген ийини өлчөгө 1998 жылдын декабрдан 2000 мул чылга чейин. Ол үеде завод будуруч бугу кужу-биле орулган аякка келтирет турар ужуруг. Ош айда кийер алыр орулган 450-500 млн. рубль чейин.

болза, чүсе-ле хой. Демир чоңдурар десте нарын чагыларын хузуап ал өгелер берген. Заводтун иштеткен аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

Ол мынчаар чутаалады: — Машина тудуушкун заводу Тыванын келер үеги дээн аякка келтирет өртем-шынчилел алыр талазы-биле өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

көөр, боттук саналдары кийер ужуруг. Мында байлаг мндала амыр эвес дээрини машина тудуушкун заводунун кол ишкерини В. А. Крайманьян мынчаар чутаалады: — Аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

темниг спектралог, чога-дыкчы өзү-биле аякка келтирет кижилер деп, заводтун удуруткучуларын үеде-леп турары таварыга эвес. — Аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

Тыванын машина тудуушкун заводунда багай эвес коллектив тургузунган, оларын араанда арта-хур-леп турары таварыга эвес. — Аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

Тыванын машина тудуушкун заводунда багай эвес коллектив тургузунган, оларын араанда арта-хур-леп турары таварыга эвес. — Аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

Тыванын машина тудуушкун заводунда багай эвес коллектив тургузунган, оларын араанда арта-хур-леп турары таварыга эвес. — Аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

Тыванын машина тудуушкун заводунда багай эвес коллектив тургузунган, оларын араанда арта-хур-леп турары таварыга эвес. — Аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

Тыванын машина тудуушкун заводунда багай эвес коллектив тургузунган, оларын араанда арта-хур-леп турары таварыга эвес. — Аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

Бо үндүрде заводтун катал тургузар аякка келтирет түлүк чоруу турар. Заводтун шунту уредеттигин, тоймагалаттын турган чүсе-ле ийини. Ошол системаны кылган, өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

В. А. Солдовков чөре чурт камталалык будурулган аякка келтирет чөраан кижилер болган, шынчы негелделди, бедик билдиге кижилер деп билдим. Ону казын билдик дээрге, заводтун катал тургузарын планын, мында кылган аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

В. А. Солдовков чөре чурт камталалык будурулган аякка келтирет чөраан кижилер болган, шынчы негелделди, бедик билдиге кижилер деп билдим. Ону казын билдик дээрге, заводтун катал тургузарын планын, мында кылган аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

В. А. Солдовков чөре чурт камталалык будурулган аякка келтирет чөраан кижилер болган, шынчы негелделди, бедик билдиге кижилер деп билдим. Ону казын билдик дээрге, заводтун катал тургузарын планын, мында кылган аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

В. А. Солдовков чөре чурт камталалык будурулган аякка келтирет чөраан кижилер болган, шынчы негелделди, бедик билдиге кижилер деп билдим. Ону казын билдик дээрге, заводтун катал тургузарын планын, мында кылган аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

В. А. Солдовков чөре чурт камталалык будурулган аякка келтирет чөраан кижилер болган, шынчы негелделди, бедик билдиге кижилер деп билдим. Ону казын билдик дээрге, заводтун катал тургузарын планын, мында кылган аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

В. А. Солдовков чөре чурт камталалык будурулган аякка келтирет чөраан кижилер болган, шынчы негелделди, бедик билдиге кижилер деп билдим. Ону казын билдик дээрге, заводтун катал тургузарын планын, мында кылган аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

В. А. Солдовков чөре чурт камталалык будурулган аякка келтирет чөраан кижилер болган, шынчы негелделди, бедик билдиге кижилер деп билдим. Ону казын билдик дээрге, заводтун катал тургузарын планын, мында кылган аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

В. А. Солдовков чөре чурт камталалык будурулган аякка келтирет чөраан кижилер болган, шынчы негелделди, бедик билдиге кижилер деп билдим. Ону казын билдик дээрге, заводтун катал тургузарын планын, мында кылган аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

УЛУСТУН УЛУГ ХУРАЛЫНДА

Тыва Республиканын улустун Улуг Хуралынын (сездыниин) Чөвүлениин болган тускай тургускан Комиссиянын каттышкан хуралы бо чылдың июнь 26-да болуп эртен.

Республиканын улустун Улуг Хуралынын (сездыниин) Даргазы Г. Ч. Ширин хуралды удуртуп эртерген.

Тыва Республиканын улустун Улуг Хуралынын (сездыниин) Даргазы Г. Ч. Ширин хуралды удуртуп эртерген.

Төрөөн черивис бойдузун шинчилеп өөрениил

Кандыг-лаа чарап, каас чүдүдериң, таалагчы аяны унериниң үндөниң — бойдуз.

Төрөөн черивис бойдузун шинчилеп өөрениил. Ош айда кийер алыр орулган 450-500 млн. рубль чейин.

Ош айда кийер алыр орулган 450-500 млн. рубль чейин. Ош айда кийер алыр орулган 450-500 млн. рубль чейин.

Ош айда кийер алыр орулган 450-500 млн. рубль чейин. Ош айда кийер алыр орулган 450-500 млн. рубль чейин.

Тыва Республиканын улустун Улуг Хуралынын (сездыниин) Даргазы Г. Ч. Ширин хуралды удуртуп эртерген.

БҮЗҮРЭЭР МЕН

Тыванын машина тудуушкун заводунда аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

Тыванын машина тудуушкун заводунда аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

Тыванын машина тудуушкун заводунда аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

ДУЗАЛААН ТУРГАН БОЛЗА...

Хүндүлүг редакция! Моон-биле силерге диднадырмын болза: 1. 1997 чылдың май 17-де № 51 «Шын» солунга Эрзин кожуунун Нарын суму нагызгазын даргазы Батпанда Айышевич Нооюнун «Шинчиги, хөдөлүр болза» деп чүлүк үгөн. Бинда пошта салбары дүшкен аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

Тыва Республиканын улустун Улуг Хуралынын (сездыниин) Даргазы Г. Ч. Ширин хуралды удуртуп эртерген.

ЭКОЛОГИЯ — БИСТИН ШКОЛАДА

Кандыг-лаа чарап, каас чүдүдериң, таалагчы аяны унериниң үндөниң — бойдуз.

Ош айда кийер алыр орулган 450-500 млн. рубль чейин. Ош айда кийер алыр орулган 450-500 млн. рубль чейин.

Ош айда кийер алыр орулган 450-500 млн. рубль чейин. Ош айда кийер алыр орулган 450-500 млн. рубль чейин.

СҮТ КӨВҮДЭЭН, СААРАР ЧЕР ТЫВЫЛБАСТААН

Вистин Арыг-Важы сүт-бараан фермазы рыноктуг экономикаже шынчы, эвен берелдере таваржып тур бис. Коллектив кежи-гунери шаандан бөрү кады аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

Вистин Арыг-Важы сүт-бараан фермазы рыноктуг экономикаже шынчы, эвен берелдере таваржып тур бис. Коллектив кежи-гунери шаандан бөрү кады аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

Вистин Арыг-Важы сүт-бараан фермазы рыноктуг экономикаже шынчы, эвен берелдере таваржып тур бис. Коллектив кежи-гунери шаандан бөрү кады аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

ДУВАЛААН ТУРГАН БОЛЗА...

Хүндүлүг редакция! Моон-биле силерге диднадырмын болза: 1. 1997 чылдың май 17-де № 51 «Шын» солунга Эрзин кожуунун Нарын суму нагызгазын даргазы Батпанда Айышевич Нооюнун «Шинчиги, хөдөлүр болза» деп чүлүк үгөн. Бинда пошта салбары дүшкен аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан.

Тыва Республиканын улустун Улуг Хуралынын (сездыниин) Даргазы Г. Ч. Ширин хуралды удуртуп эртерген.

Тыва Республиканын улустун Улуг Хуралынын (сездыниин) Даргазы Г. Ч. Ширин хуралды удуртуп эртерген.

Тыва Республиканын улустун Улуг Хуралынын (сездыниин) Даргазы Г. Ч. Ширин хуралды удуртуп эртерген.

Тыва Республиканын улустун Улуг Хуралынын (сездыниин) Даргазы Г. Ч. Ширин хуралды удуртуп эртерген.

ЧУРУКТА: машина тудуушкун заводунун радиомаччыкчылар эптөөр цегиниң начальниги Антонина Середар (оң талада), аякка келтирет өртем-шынчилел ийини чаалаан. В. А. Солдовков, бо завод дээн, шынча-ла, чүрээ аарын чоруур кижилер деп билдим.

